



Žlutý  
ptáček  
zpívá

Jennifer Rosner



Polsko, 1941. Matka. Dítě. Strašlivá volba.



Žlutý  
ptáček  
zpívá

The Yellow Bird Sings  
Text Copyright © 2020 by Jennifer Rosner  
Published by arrangement with Flatiron Books  
All rights reserved.

*Všechna práva vyhrazena.  
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována  
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Kristýna Dobiášová, 2022  
Cover © Lucy Scholes, 2022  
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2022

ISBN 978-80-277-1896-2 (pdf)

Žlutý  
ptáček  
zpívá

Jennifer Rosner



*Mým rodičům*

## ČÁST 1

*Děvčátko nesmí* ani hlesnout, a tak zpívá žlutý ptáček. Zpívá cokoliv, co děvčátko v duchu skládá: vysoké pikolové trylky, hluboké bručení kontrabasu. Ptáček cvrliká zvuky všech hudebních nástrojů kromě bicích, protože králíci ve stodole ochotně dupou zadními tlapkami jako basové a vířivé bubny. Melodie pro housle a violoncello jsou nejpropracovanější. Jsou výrazné a poklidně plynou, až na chvíle, kdy strach proměňuje tóny na drsné a rozbouřené.

Hudba pomáhá květinám vzkvétat. Když sedmikrásky dostatečně vykvetou, ptáček pro děvčátko uvije věneček, aby ho mohlo nosit na hlavě jako korunku – i když je nikdo nemůže spatřit. Musí se skrývat přede všemi z vesnice: před vojáky, kluky ze statku i sousedy. Šilhající dáma v botách na klínku právě odvěkla ulicí nějakého hochu, samolibě se vracela ráznou chůzí a v náručí chovala jako miminko sáček cukru.

Když kolem dupají obři, ptáček se tiše a nehybně schoulí pod krovem do klubíčka. Péče o zahradu musí počkat. Děvčátko uschová hudbu hluboko uvnitř a zachumlá se

pod kupu sena. Představuje si, jak mu maminka před spaním šeptá pohádku nebo tichounce zpívá oblíbenou ukolébavku. Pevně si k sobě tiskne přikrývku, snaží se usnout a bezúspěšně se pokouší zachytit vyvanulou vůni domova.

## KAPITOLA 1

### *Polsko léto 1941*

Těsným prostorem seníku stodoly o velikosti ne větší než tři krát čtyři kroky proniká skličující horko. Nahrubo otesaná prkna jsou plná třísek, sklon je tak nízký, že se Róza nemůže postavit jinde než přímo uprostřed. Rohy prostoru zahalují hedvábné pavoučí sítě a skrz praskliny ve stěně prosvítají úzké paprsky slunce. Jinak je tma.

Róza v podřepu uhlazuje hustou kupku sena, aby měla Shiru kam uložit. Pokládá ji podél stěny naproti žebříku a potom ji přihrává dalším senem. Vytváří si místečko pro sebe před svou dcerou v takovém úhlu, aby měla dobrý výhled na dveře. Srdce jí v hrudi nadále tluče na poplach.

Ani ne před hodinou Henrykova žena Krystyna zahnal do kouta kuře a při tom je objevila, jak se krčí za vozem na seno. Róza polkla vyděšený vzdech a Shiru stiskla pevněji. Krystyniny oči se upínaly na zeď ověšenou nástroji – zahradnickými lopatkami, rýči, radlicemi, vidlemi – a pomalu vycouvala. Za chvílku vešel Henryk. Jeho



výraz naznačoval velké obavy, ale v každé ruce nesl jen dvě brambory.

„Musíme myslet na naše vlastní kluky. Všechny nás zabijí.“

Špinavá podlaha se pod Róžinýma nohama zachvěla. Za udání se dávaly *odměny*: za jednoho Žida sáček cukru. Vmžiku jí hlavou proběhly možnosti, jak by mohla zaplatit: droždím a solí z pekárny. Mincemi. Třemi rubíny po babičce, všitými do lemu kabátu. Když bude potřeba, snubním prstýnkem.

Spletla se v nich? Henryk k nim před válkou chodil do pekárny. Choval se přátelsky, možná i trochu koketně, když Róža pracovala za kasou. Občas s sebou bral i syna Piotra a každý zhltl na posezení marmeládový koláček, usmívali se a olizovali si moučkový cukr, který se jim lepil na rty. Byli její rodině vděční. Strýc Jakob, lékař, pečoval o Piotra, když měl zarděnky. Róža věřila, že jim pomohou, alespoň na začátku.

„Snažně vás prosím, jen na jednu nebo dvě noci.“

„Víc ne.“

Henryk z půdy vyklidil nástroje a nahrabal seno. Shira rychle vyšplhala po žebříku a Róža se držela těsně za ní.

Nyní tu leží nehybně a potichu. Róža se v duchu ptá, *kam půjdeme dál?* Zpátky do Gracje ne. Ne po tom, co se stalo Natanovi, po týdnu nucených prací ho zastřelili a její rodiče vyhnali z bytu do dobytčáků. Ne do lesa, kam zmizel bratranec Leyb, bez jistoty jídla či přístřeší. S příchodem zimy by to Shira v mrazivých lesních teplotách nepřežila.

Tak *kam?* Róža se důkladně zamýšlí, ale odpověď nenačází. Náhradní plán pro dnešek, pokud bude nutné opustit stodolu, je Henrykův zemní sklep z boku statku.

Prkna ve stodole tlačí Rózu do zad a pozadí, stéblo sena ji škrábe na krku, zůstává však nehybná, dokud Shira ne-usne; potom změní pozici, opatrně, pomalým, tichým pohybem.

Henryk odpoledne postaví ke vratům do stodoly vědro s vodou a dva čisté hadry. Róza a Shira zlehka slézají po žebříku. Poté, co se dosyta napijí, si Róza namočí do vody paže a chlad přináší celému tělu uvolnění.

Nejprve očisťuje Shiru, pomalými a jemnými kruhovými pohyby hadrem jí otírá prach a špínu usazenou na tváři a krku. Trpělivě, oddaně otírá dcerce dlaně, spojené, jako by v nich něco houpala – zvyk, se kterým začala, když jí zmizel otec –, rychle kmitá hadrem kolem každého Shirina prstíku a potom jí omyje zápěstí a horní paže. Pak posílá Shiru bleskově nahoru a začíná se věnovat sama sobě. Odepíná si knoflíčky u košile, aby si dosáhla na hrudník, záda a do podpaží. Voda jí stéká po bocích, Róza ji zachycuje hadříkem a táhne ji zpět nahoru po těle, pečlivě ze sebe smývá zápach. Pokračuje, než venku za stodolou zaslechne nepatrný pohyb. *Henryk?* Potom, co jim přinesl kýbl, se zdržel, pomyslí si, a teď ji pozoruje prasklinou ve spodní stěně stodoly. Její dech je postupně mělčí. Klopí zrak na svá odhalená ňadra, ploché břicho, výrazné boky. Prvotní instinkt jí říká, aby se otočila, ale nepohne se. Dnes večer tu dostanou najíst. Mají přístřeší. Znovu namáčí hadřík a pokračuje, vnímá Henrykův pohled, jak ji pozoruje, jak ji vidí.

Později téhož dne Róza vykukuje skrz škvíru v prknech a zahlédne rozrušenou Krystynu uvnitř stavení, jak se

s Henrykem hádá. Pokyvuje rozčarovaně hlavou, až ji Łukasz, miminko v náručí, sklouzne po boku. Róža se sehne k podlaze.

Henryk vchází do stodoly a začíná napichovat seno do velkých kupek, bránících ve výhledu z přiléhajících polí a cesty.

Bílý statek s vyřezávanými okenicemi, natřený veselou modří, je menší než stodola a úplně nedokáže zakrýt výhled od cesty, obzvlášť v místě, kde zatačí. Někde poblíž musí být hostinec, Róža slyší povyk.

Za soumraku Róža Shiře ukazuje, jak si má kolem prstu omotat čistý roh hadříku a vytvořit si kartáček na zuby a jak si má dojít na kýbl plný slámy, který Henryk potom smíchá se senem zpod zvířat a jejich výkaly.

Henryk přináší kbelík s jídlem. Vařené zelí a tuřín. „To vám posílá Krystyna. Jen pro dnešní noc. Má ohromný strach.“

Róža s vděkem přikyvuje.

Zpátky pod senem si tiskne dlaně k očím. Začínají se v nich objevovat žluté a černé tečky, šířící se jako rozlité barvivo. Zahánějí představy Natana a jejich rodičů.

Nakonec otevírá oči a zjišťuje, že ji Shira okouzleně pozoruje, zatímco dva zajíci přeskakují kupku sena a peláší pryč. Pokud se Shiře stýská po rituálech na dobrou noc z domova – koupeli, teplém mléce s muškátovým oříškem a medem, objetí prarodičů –, nedává to najevo. Prsty jí do stehén vyfukávají rytmus nějaké složité melodie, kterou v duchu slyší jen ona.

Za hodinu vchází Krystyna, ztuhlá a se rty přísně semknutými do vodorovné čáry. Nese další vodu a trošku

chleba. Róza nestihne Krystyně poděkovat ani napomenout Shiru, než její dcera slétne po žebříku ze seníku a s dramatickou poklonou věnuje Krystyně malý věneček spleteného sena, který vyrobila. Krystynin výraz povoluje. V očích se zračí laskavost. Shira se vyšplhá zpět na seník a do Rózi-ny náruče.

## KAPITOLA 2

Shira si zkouší, jak být neviditelná. Nahrbí se v ramenou, vtáhne břicho, odplíží se jako kočka. Matka také trénuje, zahrabává se hluboko do sena a dává Shiře znamení mávnutím rukou, aby se jí usadila na klíně a zůstala v klidu. Nebo přiložením prstu k ústům dcerce naznačuje, aby byla potichu.

Prkna na podlaze jsou drsná a seno je ostré a škrábe. Shira nechápe, proč nemůžou jít domů – proč vůbec domov *opustily* –, kde ji otec s matkou společně ukládali do postele, jako by to bylo měkké ochmýřené hnízdo, a kde se vzduchem linula hudba a vůně babiččina pečení.

Tam mohla Shira přeběhnout chodbu, přidat se ke společnosti a pozorovat, jak otevírají pouzdra na nástroje. Uvelebená dědovi na klíně vdechovala v jeho dílně vůni pilin a laku, pohupovala se a poklepávala do ozvěny not z maminčina violoncella a *tatínkových* houslí.

Nejdřív během ladění a rozehrávky znělo všechno falešně a smutně. Ale pak rozjeli písničky a hudba je všechny unášela, až měla Shira pocit, že už se neopírá o dědečka,

ale nachází se na úplně jiném místě, kde neexistuje nic než ta ryzí krása. Duchaplné melodie pulzující životem. Rázné pochodové rytmy. Nezáleželo na tom, jak byli hluční, v budově nebyl jediný soused, který by se z jejich hraní neradoval. Shira si mohla dokonce i pobroukávat, když chtěla. Ale tady je matka neoblomná: musí zůstat zticha, schovávat se. A tak se stočí do klubíčka a vše potlačí.

Shira se usilovně snaží umlčet zvuk každého pohybu: kroků, dechu. Očekávaného proudu moči, který se naučila odměřovat do téměř neslyšných kapek. A ví, jak zamaskovat, a tím pádem vymazat jakýkoliv náznak své existence, takže než se uchýlí pod kupky sena, zahájí sérii zahlazovacích pohybů.

Přestože se Shira nutí do naprostého ticha, tělo ji zradí náhlým kýchnutím, bezděčným polknutím, hlasitým prasknutím kyčle od toho, jak zůstává dlouho nehybná. Vnímá křeč v lýtku. Potřebuje se podrbat. Ulevit střevům. I ten nejpečlivěji naplánovaný pohyb způsobuje šustění sena či skřípání prkenné podlahy. Shira se omluvně ohlédne za matkou. Ta její pohled s obavami opětuje.

Shira si pro případ potřeby opakuje plán přesunu ze stoly do sklepa ze strany statku, zemljanky, na níž je čapí hnízdo a kde má na zemi za sudy čekat na matku – nehybně (nehledě na zimu či mokro), tak dlouho, jak bude třeba –, s krkem nataženým, neohnutým, aby ji nezačal bolet. Také si opakuje, co jí matka zas a znovu připomínala o zvucích – že nesmí být hlasitější než šepot, a to ne dřív než opravdu pozdě večer, a až jí řekne, že je to bezpečné, má mluvit pianissimem, a už ne pianem pianissimem. Když ji matka

náhle vzbudí, nesmí vydat ani hlásku. Musí ovládat své dýchání, žádné hluboké povzdechy. Naprosto žádné kýčání.

Kdykoliv Shira jen přenese váhu, podlaha zaskřípe, vzduch ztuhne a zvlhne a těžko se dýchá. Potom jí však z dlaně vylétne žlutý ptáček a vycupitá skrz díru v podkrovních prknech. Poskakuje kolem, číhá na nebezpečí, a když se vrací, zářivé peří má rozčepýřené větrem. Shira se noří do jeho koráلكově černých očí a nachází v nich ujištění: *nikdo její zvuky nezaslechl*.

Uvelebí se zpět do sena a opět se snaží zůstat nehybná, dokud se nezrodí noty, útržky písně a brzy celé pasáže a nezačnou v ní pulzovat – nejprve potichu a potom s větší intenzitou a hlasitěji. Příběh vyprávěný strunami a dřevěnými dechovými nástroji: ledová noc, mihotající oheň, ozvěny temné vody pod zářivým ledem, basy a tympány a toužebná přání houslí a nakonec crescendo, zmrzlá země praská –

Matka sraští čelo a mává paží. Shira si uvědomuje, že si zase poklepává do rytmu.

### KAPITOLA 3

Čas ve stodole splývá a plyne ve vlnách. Skrývání ve dne se nijak neliší od noci a tikání každé tiché minuty trvá ve stinné temnotě věčnost. Róza však pokračuje s rituálem před spaním pro Shiru, se kterým začala, když utekly z Gracje, držely se okrajů vesnic a zdolávaly pole a louky na cestě k Henrykově stodole.

Nejdřív mžourají na fotografie v papírových deskách: Natan na univerzitě na zrnitém a tmavém snímku, jemné výrazy Róziných rodičů i přes škrobené formální pózy a Shira ve svých šatech po kotníky. Kéž by před odchodem popadla i jiné fotografie, nějaké lepší s Natanem a širší rodinou, pomyslí si Róza. Ale dosáhla jen na tyto.

Shira šeptem Rózu žádá, aby jí o každé něco pověděla.

„To je tvůj táta v den, kdy získal titul z farmakologie, to jsou tvoji *bobe* a *zayde* na svatbě tety Syl a strýčka Jakoba a to jsi ty na bar *micva* bratrance Gavriela.“

Potom Róza vypráví příběh o malém děvčátku, které se s pomocí svého zářivě žlutého ptáčka stará o kouzelnou zahradu. Holčičce je pět let, stejně jako Shiře. V zahradě musí



být ticho, bezpečný je jen ptačí zpěv – je tu však princezna, která neustále kýchá, a jsou tu obři, již je nikdy nesmějí zaslechnout. Zažívají dobrodružství a čelí hrozbám, kterým se děvčátko dokáže ubránit svým důvtipem, a příběh pokaždé končí tím, jak se maminka s dcerkou schoulí na měkké podestýlce ze sedmikrásek a pokojně usínají.

Potom Róza šeptem zpívá ukolébavku o kuřátkách, která čekají, až se jejich matka vrátí domů se sklenicemi plnými čaje. Vynechává počáteční *Cucuricoo* a modlí se, aby ho Shira nevyslovila nahlas. Pak schová Shiřiny malé prstíky do svých velkých – objetí prsty, stisk na dobrou noc – a v příkrývce uloží dcerku ke spánku.

Dnes v noci Róza, zmatená z hladu, nečinnosti a blednoucího fialkového světla, výjimečně usíná uprostřed vyprávění. Škubnutím se probudí a obnoví se jí schopnost myslet a vtom zaslechne, jak někdo vchází do stodoly. Henryk. Po žebříku s sebou na seník přináší noční vzduch a pach alkoholu.

Róza odhaduje, že je po půlnoci. Ve statku se nesvítlí, takže Krystyna a kluci pravděpodobně spí. Shira si sedá se zkříženýma nohama přímo doprostřed místnosti a zcela vzhůru předstírá, že si hraje se svým ptáčkem, zatímco se snaží rozluštit Henrykův šepot o zprávách z války, které před chvílí zaslechl v hospodě.

Henrykův pohled téká směrem k Shiře. „Kdy usne?“

Róza vybízí Shiru, aby se uchýlila ke stěně co nejdál od žebříku. „Potřebuju, aby sis tady lehla. Ano, obličejem ke stěně, nesmíš se otočit – tady máš příkrývku – a slibuju ti, že ti příběh dovyprávím hned ráno.“ Róza cítí, jak se Shira naježila, když zaslechla v maminčině hlase nervozitu.

„Ale mami...“

„Už žádné otázky. Pššt.“

Róza zůstává zticha a nehybně leží, zatímco jí Henryk neobratně svléká kalhoty a proniká do ní. Je suchá a těsná a má pocit, jako by se uvnitř měla roztrhnout. Dopadá na ni celou svou těžkou vahou. Jeho přírazy jsou čím dál rychlejší a hlubší, pohyby čím dál silnější. Seno ji řeže do zad, jak ji tlačí k podlaze, a nos má plný jeho dechu, soli a potu.

Jeho zvuky, zvuky jejich pohybů – skřípání vchodových dveří v bouřce – by mohly vše prozradit. Přesto nemůže Róza dělat nic jiného než čekat, až to skončí. Henryk jí sahá pod košili a nahmatá jí bradavku, zakroučí s ní a silně stiskne, Róza se očima upíná na prasklinu ve stěně, úlomek měsíčního svitu. Henryk stále zrychluje. Vydá konečný vzdech, vyplní ji svým vlhkým teplem a pak se na ni svalí – s jednou rukou stále v jejích vlasech.

Když se Róza odváží podívat Shiřiným směrem, z nepravidelného dechu okamžitě poznává, že je dcerka stále vzhůru.

Nazítří nad ránem jejich druhého dne ve stodole je Róza vzhůru a zoufale přemýšlí o odchodu – kam ale? – a vtom vchází Henryk. Róza se narovná a zkrříží ruce na prsou.

„Můžete zůstat o trochu déle,“ říká Henryk.

Róza se skácí do sena. „Děkujeme.“

Později pozoruje, jak se pomalu blíží soused s talířem sladkých sušenek a vyruší Henryka, zrovna když se snaží vyčinit svým starším synům Piotrovi a Jurkovi. Přikázal jim,

ať se drží dál od pumpy ke studni, ale oni si s ní pohrávali, a tak se zlomila. Teď je *varuje* – držte se daleko od stodoly.

„Pořídil jste si koně?“ ptá se soused mžourající zpoza talíře sušenek.

„Co?“

„Máte ve stodole koně?“ Vysoké hromady sena stále brání ve výhledu z přilehlých polí na přední stranu stodoly.

„Ach tak. Ne. Jen přemísťuju nějaké zařízení, to je všechno.“

Když přichází další soused, Krystyna, jejíž pohled se stočil ke stodole jen jednou, nese malého Łukasze směrem ke skupince, aby se nad ním mohli rozplývat. Jak se v ní probudil ochranný instinkt vůči Róze a Shiře? uvažuje Róza. A jak rychle se v ní úplně stejně může probudit pud zrady?

Róza se odvrací od štěrbin ve stěně, než uvidí, jak si všichni pochutnávají na sušenkách.

Jak den ubíhá, Krystyna přináší džbánky vody a dva kousky chleba, Henryk později vynáší kýbl s tělesnými výměškami. Přes tyto projevy laskavosti si je Róza jistá, že každou chvíli je jeden nebo druhý požádá, aby odešly, a láme si hlavu s tím, kam se Shirou potom půjdou. Zná jeden dům v sousední vesnici, kam kdysi nesla trdelník na svatbu místního obchodníka. Dort – ze čtyřiceti vajec – byl vysoký jako strom a nemohla ho unést; a dům se vyjímal, protože byl také vysoký. Snaží se vzpomenout si: jak daleko byl dům od těch sousedních? A zaslechla někdy zmínku o tom, že by obchodníková žena měla děti? Pokud ano, tak tam možná budou mít méně štěstí...

Za soumraku přináší Krystyna polévku. Ani ona, ani Henryk se o jejich odchodu nezmiňují. Když se najedí, Róza uloží Shiru ke spánku a vypráví jí další pokračování příběhu. Děvčátko objeví rodinu krtků, kteří se navzájem pošouchují nosy a šourají se dírou poblíž zahrady! Dívka se obává, že se krtci provrtají záhonem kouzelných květin, a tak chytře složí „stěhovací píseň“, kterou jim ptáček zazpívá. Když krtci zaslechnou živoucí melodii, nasadí si klobouky, sáhnou po svých ruksacích a peláší pryč, přičemž se jim hlavy pohupují do rytmu – a zahrada je v bezpečí. Shira se ptá: „Co si ti krtci nesou v ruksacích?“ Róza odpovídá: „Brýle!“ Shiře se oči rozšíří nadšeným úžasem. Potom Róza šeptem zpívá ukolébavku, přikryje Shiřiny ruce svýma a zachumlá ji do příkrývky – všechno předtím, než Henryk vyšplhá po žebříku.

Stodolu nemusejí opustit další den ani ten den po něm. Róza ryje kamenem mělké zářezy do trámu, zaznamenává každý den. S potěšením vnímá váhu kamene v dlani, pružnost měkkého dřeva pod ním. Z pohledu na sečtené značky cítí radost z přežití, která je pokaždé tlumená strachem.

## KAPITOLA 4

V době, kdy Róza vyrývá do trámu značku na znamení, že končí další den, Shira šeptá své neodbytné otázky: „Proč se musíme schovávat? Proč musíme být potichu?“ Róza se na dceru upřeně dívá a přeje si dát jí odpovědi, které by ji uklidnily.

„Někteří obři nemají rádi květiny, a protože věří, že hudba z našich hlasů pomáhá květinám růst, nikdy nesmíme dopustit, aby obři naše písně zaslechli.“

„A ptáček může zpívat?“

„Ano, ale *my* musíme zůstat zticha.“

Róza se otočí zpět k trámu a přemýšlí o Henrykově včerejší noční návštěvě. Pohyboval se v ní pomalu, téměř jemně. Nemohla si nevšimnout rozdílů mezi ním a Nataniem: ve váze jako takové, že má méně ochlupení na hrudi a jeho tělo voní zemitě. I když ležela naprosto nehybně a dívala se shora jakoby z jiného těla, jiného místa, odvrátila oči od stěny k jeho tváři, k jeho sklánějícím se šedivým očím –

Ostrá hrana kamene, který Róza svírá v dlani, se jí vrývá do kůže. Zadusí výkřik a kámen položí do rohu. Zpětně odpočítává, snaží se přijít na to, na který zářez připadal šábes, na nějž si ani nevzpomněly.

Možná že žena toho obchodníka žije v tom vysokém domě sama? Na rozdíl od Henryka – jenž byl zproštěn vojenské služby kvůli problémům s očním nervem, který mu znemožňuje se rychle rozkoukat v kouři – byl její manžel odveden na vojnu.

Počítáním zářezů Róza zjišťuje, že už jsou ve stodole jedenáctý den.

## KAPITOLA 5

Devatenáctý den ve stodole proudí denní světlo skrz praskliny ve stěně a vytváří jim na kůži zářivě bílé skvrny. Shira s matkou spolu přes den nemohou promluvit. Dokonce ani Henrykova odměna v podobě pečené brambory navíc nemůže vyvolat slova díky. Jen matčin rovný úsměv, zatímco pozoruje dcerku, jak se beze slova cpe.

V tichu jsou jiné zvuky umocněné. Uvnitř stodoly se ozývá zaječí šustění, bušení a ukusování. Zvenku je slyšet ranní volání střízlíků a růžovky. Šepot stromů. Klapot a praskání Henrykových vysokých bot. A později, pozdě v noci, kdy má Shira zůstat obzvlášť v klidu, vysoký skřípot a pohyb vrat do stodoly. Drhnutí žebříku o prkennou podlahu. Charakteristické vrzání každé příčky a pak tlumené hlasy Henryka nahoře s její matkou.

Henryk s sebou do stodoly přináší vůně z venku. Někdy přinese na botách kousky listí. Mumlá slova, která Shira slyšet nemá. Matka jí dá skládací desky s fotografiemi, ať si je schová pod deku, přikývne a zamumlá Henrykovi něco

nazpět. Když je tam Henryk, Shira musí ležet daleko od maminky, otočená zády a zmatená z toho rozruchu.

Občas po večerech Shira zaslechne vojáky, jak pochodují po cestě. Když se napijí, zpívají písničky o líbání krásných děvčat, které si Shira tajně užívá. Jinak slyší jen různé kroky a hlasy.

Ve chvílích, kdy je nebezpečné i pouhé šeptání, se Shira s matkou domlouvají rukama. Jeden prst u ucha znamená *někoho slyším*, ale zvláštní znamení představují Henryka (zatahání za vousy), jeho ženu Krystynu (zavázání zástěry) a tři chlapce Wiśniewských (od nejstaršího k nejmladšímu rukou položenou vysoko, uprostřed a nízko naznačující výšku hlavy). Sousedá (dlaně blízko, čelem k sobě). Vojáky (zatnuté pěsti na hrudi jako při držení zbraně). Cizince, kterého neznají (zdvížené obočí). Poklepání na různé části těla znamenají hlad, žízeň, bolest, plný močový měchýř. Ruka na trsu vlasů: *Chceš zaplést copánek?* Tím uběhne trošku času. Jemný dotyk prstu na sklápějící se víčka: *Snaž se teď odpočívat*. Shira pozoruje, jak před spaním matčiny rty tvarují modlitbu v hebrejštině. Právě to, více než cokoliv jiného, Shiru uklidňuje, protože ve svém srdci slyší matčiny tiché chvalozpěvy jako hudbu.

Nikdy si nesundávají boty pro případ, že by se musely dát na útěk. Shiru ty její tlačí do malíčku, ale nechává si to pro sebe. Nic neřekne ani o škrábancích od sena, ani o tom, jaký má pořád hlad. Matka jí dává větší porce všeho, co dostanou k jídlu. Když Shira nabízí matce víc, nikdy si nevezme, místo toho cucá seno. Její měkké zaoblené partie zmizely. Shira si uvědomuje, že matce vyčnívají klíční kosti.



Shira nosí šaty s hezkým kostičkovaným vzorem a šedým lemem, které jí Krystyna potají přinesla, když z nich její neteř vyrostla. Nejsou tak hebké jako šaty, co má doma ve skříni ušité od babičky, které jí přesně padnou a jsou téměř tak úžasné jako ty, jež viděly ve výloze v Gracji. Matka má na sobě kalhoty stažené v pase a košili se širokým límcem – říká tomu cestovní oblečení. Společně leží potichu na seně, vdechují vrstvenou vůni – sladkou, ostrou, vlhkou a nahnitou – a naslouchají zvukům noci. Skřípot a hvizd. Psi štěkot.

Shira potkala psa, když s matkou procházely přes pastviny poblíž Henrykovy stodoly. Matka chtěla psa zahnat ze strachu, aby nezaštěkal. Ale Shira natáhla ruku. Pes sklopil hlavu a očichal ji, škulbl čumákem, v očích se mu třepotaly odstíny zlaté a žluté, sklopil chlupaté uši. Vypadal, že rozumí, a dokonce že se chce se Shirou na této hře neviditelně podílet. Vyhnul se ke straně a lehounce odťapkal pryč, jako by nic nevážil, aniž by se ozývalo sebejemnější ťapkání, zatímco našlapoval po cestě. Shira si představovala, že nese tichý vzkaz jejímu otci.

Dívka prasklinou v prknech pozoruje, jak si Henryk hraje venku s Łukaszem, vyhazuje ho do vzduchu. Hoch piští a natahuje buclatou ručičku, snaží se dosáhnout na otcovy našpulené rty, aby mu proti směru růstu mohl promnout vousy.

Bývaly večery, kdy po tom, co matka uvolnila nohy, kterými obkročmo svírala violoncello, a vydala se uklízet kuchyň, si otec brával Shiru na klín a ukazoval jí, jak zahrát tóny celé stupnice mačkáním různých strun. Jeho nízký

hlas zněl zblízka, Shiře připomínal vodu z potoků a řek, šepot proudů. Nedočkávatě natahovala prsty přes struny, co nejdál to šlo, a on jejím notám dodával zvuk dlouhými, plynulými tahy smyčcem. Někdy jí dovolil, aby se pokusila držet housle sama, mezi palcem a ukazováčkem sevřela hladký, dřevěný krk a na velký, podlouhlý podbradek položila bradu. Když si nastavila prsty tak, aby v nich mohla přealovat struny, podobně jako to viděla u rodičů při vibratu, otec se tomu smál a zněl jako zurčící pramen a na Shiřině tváři se srážel jeho vlhký dech provoněný kávou.

Opravdu si děvčátko pamatuje svého otce, prošeďivělého, vonícího pižmem a jeho teplé měkké objetí, jiné než maminčino, nebo si ho vymýšlí, plete si ho se svými představami a sny? Jak pod vousatou bradou drží vzácné housle, ze kterých se linou tóny jako ladička zasahující matku přímo do srdce. Tanec náhle skončil, housle zůstaly v pouzdře navždy uložené a nedotčené poté, co se už nevrátil. Po probuzení ji napadá, že kdyby si mohla lehnout s jedním uchem přitisknutým k zemi, uslyšela by, jak se *tatínkovy* tóny klubou ze zakořeněné země.

Kdyby se na něj zeptala maminky, složila by se jako papírová labuť. Tak se Shira kousne do rtu a přivře oči před scénkou, která se venku odehrává.

S maminkou vymýšlejí tiché hry. Uhodni, kolik vlaštovek má ve stodole hnízdo. Spočítej, kolik je ve dřevěných zdech děr po suku. Když je čas jít spát, Shira se přitulí, spojí ruce a maminka začíná vyprávět.

Dnes večer přišla do zahrady bíle skvrnitá srnka, doufá, že se napase očarovaných květin. Děvčátko a její ptáček se (právem) bojí, že obr bude chtít sníst srnku k večeři, a tak

vymyslí plán: děvčátko diriguje a ptáček cvrliká pastorále kňouravého volání malého kolouška. Srnka zvedne hlavu, zpozorní – je si jistá, že ji volá její mládě – a odpeláší pryč právě ve chvíli, kdy se v dáli ozvou dunivé kroky obrů.

Shira prosí matku o pokračování – s radostí si představuje děvčátko a jejího ptáčka v zahradě plné bílých sedmihrásků, srnek a symfonií, temných zvuků varujících před nebezpečím –, ale ta je neoblomná.

„Zítřka, Shirko. Musíme počkat a uvidíme, k jakému dobrodružství se dostaneme zítřka.“

Matka jí šeptá ukolébavku, Shira natáhne ruce a pozoruje, jak jí kolem prstů v tichém slibu maminka obmotává ty své. Pak se uvelebí do svého senem zahaleného kusu přikrývky a usíná, přičemž jako vždy naslouchá zvuku kroků.